

M.Krleža, Povratak Filipa Latinovicza

Vrsta romana: moderni roman toka svijesti, monološko-asocijativni roman, roman-esej

U liku Filipa pokrenuto je nekoliko slojeva svijesti: mutno Filipovo podrijetlo, psihološki kompleks u odnosu na oca, Filipov sukob s majkom...

Simbolika naslova: povratak=traganje čovjeka za identitetom
povratak u mladost, djetinjstvo i prošlost

Vrijeme i mjesto radnje: Kostanjevac, 30-ih godina 20.st. Stvorena je iluzija prostora i vremena u kojem se kreće jedna izuzetna svijest koja je u poziciji da procjenjuje ostale svijesti i sebe samoga.

Tema : Slikarev povratak izgubljenom djetinjstvu

Filip se vraća u rodni grad ,a zajedno s njim vraćaju se uspomene(On je slikar i sve što vidi pretvara u boju i slikarski izraz uopće).

Glavna tema je pitanje smisla života jer je pažnja usmjerena na osnovne probleme ljudske egzistencije. Tematika romana:

- roman lika-Filip Latinovicz-hipersenzibilan intelektualac i umjetnik čiji unutarnji, psihički život ispituje pisac u nizu različitih odnosa.
- problem identiteta-neponat otac
- problem cjelovitosti i kontinuiteta vlastite osobnosti
- doživljaj vlastitog djetinjstva i odvajanja
- pitanje pripadnosti naciji, zavičaju-pitanje „podloge“
- odnos prema majci
- doživljaj žene
- doživljaj umjetnosti
- odnos prema suvremenoj gradskoj civilizaciji i panonskom selu-osjećaj otuđenosti

Fabula: roman započinje retrospektivom, Filip se vraća u rodni grad ,a zajedno s njim vraćaju se uspomene.Roman izgleda kao iskidan,kao kronika bez fabule.Fabula se razvija u zadnjem poglavlju i ne dovrši se.Pretapaju se događaji iz prošlosti i sadašnjosti,a povezani su asocijacijama.Ostvaren je ritam sjećanja.Umetnuti su eseji o slikarstvu.

Kompozicija romana:

Roman od tri dijela.

1.Filipovo djetinjstvo u trafici majke Regine.Elegično sjećanje,dio romana usmjeren na unutrašnji prostor Filipove svijesti.Vanjski prostor prikazan fragmentalno:

- a)trafika kuće gdje je stanovao s majkom
- b)doručak u kavani

c)vožnja kolima J.Podravca

Filipov odnos s majkom je bez topline i iskrenosti(kompleks u odnosu s majkom).To je razlog njegove prerane zrelosti.Svoje viđenje majke kao stare bludne žene Filip otkriva slikajući njezin portret.

Doručak u kavani otkriva njegov slikarski lik-njega muče detalji koji u sebi sadrže boju.Boja izaziva njegov nemir.Umjetnost je za Filipa viši smisao života,jedina mogućnost da se u građanskom životu prevlada ono što čovjeka udaljava od njegove prirode.To je jedina čistoća u životinjstvu oko nas.Kompleks slikara-sumnja da boja može ostvariti ono što ona u stvarnosti nije(zvuk,miris...).Ostvarena stravična slika gluhonijemog djeteta.

Vožnja kolima J.Podravca otkriva njegov kompleks prema ženama.Riječ „fragle“iz Filipove podsvijest izvučen jedan od najdramatičnijih doživljaja njegova djetinjstva. Uputio se k frajlama dotaknuti tajnu ne znajući da će ona spaliti njegovo srce. Filip je ekspresionistički slikar,motivom golog ženskog trbuha on zapravo iznosi svoj doživljaj prostitucije.

2.Pitanje pripadnosti društvu

Filip je dalek i od društvenog sloja kojeg predstavlja Joža Podravec,ali i od „višeg“društva koje okružuje njegovu majku.Za njega su svi oni maske koje žive u prošlosti i pričaju o ispraznim stvarima.Riječ je o društvu bez budućnosti,društvu bivših ljudi skupljenih u kostanjevački zakutak kako bi odigrali svoju posljednju lutkarsku predstavu.

3.Finale romana su tri lika:Bobočka,njena dva ljubavnika Ballocsanszky i Kyriales.S Filipom to je zapravo jedan „gnjili“kvartet. Bobočka je bila preširoka za lutkarski format i zato će privući Filipovu pažnju.Bobočka je simbol tjelesnog,nagonskog i na trenutak se činilo da bi mogla spasiti Filipa.Ona nije uspjela izaći iz mreže svog odnosa s Ballocsanszkyem koji je na kraju zbog ljubomore ubija.

Likovi (motivirani psihološki,socijalno i biološki):

Filip je glavni lik oko kojeg su raspoređeni ostali likovi:umjetnik,slikar,sanjar,tipičan intelektualac 20.st. kojeg muči skepsa i rastače spleen,osoba čiji je pokretač nemir.Opterećen je podrijetlom,djetinjstvom,potisnutom seksualnošću... Slikarstvo je Filipova spona sa svijetom.

Motivacija povratka:

- zasićenost velegradskim životom
- traženje podloge neposrednog života
- traženje vlastitih korijena
- stvaralačka kriza – pokušaj oživljavanja slikarskog gledanja
- otkrivanje zagonetke o podrijetlu i konačan obračun s majkom

Filip doživljava stvaralačku krizu, svijet vidi razlomljenim, a postojanje bez umjetnosti za njega je besmisleno. Za njega je umjetnost jedino čvrsto uporište.

U odnosu prema majci važan je sudbinski trenutak odvajanja, a njegovo je djetinjstvo oslikano kao traumatizirano, nesretno, razdrto mračnim tajnama i porocima, neuravnoteženo.

Kyriales: ciničan Filipov sugovornik, njegov unutrašnji i mračni glas. Zagonetan je djeluje demonski. On je suprotnost Filipova, reinkarnacija nečastivog, njegov pogled na svijet je nihilistički.

- stranac (Grk s Kavkaza, đak pariške Sorbone), bez ikakve ukorijenjenosti
- bizarna, potpuno otuđena osoba
- čovjeka doživljava isključivo kao biološko biće
- propagira vulgarni materijalizam
- razorno djeluje na Filipa
- samoubojstvo kao izlaz iz životnog besmisla

Ballocsanszky

- iz ugledne građansko-patricijske obitelji, solidne egzistencije bez uzbuđenja
- fatalan susret s Bobočkom: postaje igračkom u njezinim rukama, svjestan sulude, bolesne atmosfere u njezinoj kući i niza čudaka, psihički i fizički **bolesnih, koji je okružuju**
- u ozračju izopačenosti u kojemu i najveće perverzije djeluju normalno, Baločanski gubi svoj identitet
- materijalna, moralna i fizička upropaštenost, kriminalne radnje, hapšenje
- patološka ovisnost o Bobočki
- težak invalid
- Bobočkino morbidno ubojstvo-osveta slabića za uništen život

Bobočka

- lik fatalne žene glembajevskog podrijetla
- kada je došla u Kostanjevac *sve je već bilo iza te žene*
- patološka obilježja lika (bolesno, nezdravo, trulo-određeno naslijeđem)
- animalne slike (glava hrta, tijelo androgeno, zmijoliko, sljepilo tijela, zanos nagona)
- Bobočkine žrtve
- ružne i bolesne stvari, gnusne i mutne pojave obavija čarolijom nevinosti i prirodnosti
- Bobočkino razorno djelovanje na Filipovo krhko privremeno osjećanje psihičke ravnoteže

Liepach

- predstavnik otuđenog, iskorijenjenog plemstva
- karijeru gradi na odanosti ugarskoj vlasti-mađaron
- na rubu materijalne egzistencije
- ženidba s Reginom omogućit će mu materijalnu sigurnost
- Filipov otac